

Kí ni Òtító? – Nọmbà Kẹta

Ọ̀nà Sí Emáùsì

Jeff Pippenger

2023-09-07

Nínú ìhìnrere Jóhánù, lẹyìn Àsẹ Alẹ́ Ikeyìn títí di àkókò tí Jèsù lọ sí Ọgbà Gẹ́tisémáńì, itàn gígùn kan wà láti orí kẹrínlá títí dé ọ̀pín orí kẹ́tadínlógún. Èrò mi ni láti sọ̀rọ̀ nípa àwọn orí wọ̀nyí nínú àpílẹ̀kọ̀ tó kàn. Àpílẹ̀kọ̀ yìí ni ipilẹ̀ láti kọ̀ ọ̀ye àwọn orí wọ̀nyí lé lórí. Ní ibámu pẹ̀lú ilà àtúnṣe nínú itàn Kristi, ijíròrò Kristi àti àwọn ọ̀mọ-ẹ̀yìn Rẹ̀ nínú àwọn orí wọ̀nyí ṣẹ̀lẹ̀ lẹyìn iwólé iṣẹgun àti sáájú àgbélébùú. Jèsù wọ̀ Jerúsálẹ̀mù, lẹyìn náà ó jẹ ọ̀únjẹ ikeyìn Rẹ̀ pẹ̀lú àwọn ọ̀mọ-ẹ̀yìn, lẹyìn náà ni itàn náà ṣẹ̀lẹ̀, lẹyìn náà sì ni ó lọ sí Gẹ́tisémáńì, ní àárín ọ̀ru ojọ̀ kan náà ni wọn sì mú Un, ilàna ìgbésẹ̀ méje tí ó yorí sí ikàniyàn mọ̀ àgbélébùú sì bèrẹ̀. Ní ti àsọtẹ̀lẹ̀, ọ̀un àti àwọn ọ̀mọ-ẹ̀yìn náà wà ní ipò lẹyìn ipadé àgọ̀ Exeter, àti sáájú Ibànújẹ̀ Nlá, nínú itàn kan tí iṣisẹ̀ oṣù keje sàpẹ̀rẹ̀ rẹ̀. Nínú itàn tí ó bèrẹ̀ lẹyìn Àsẹ Alẹ́ Ikeyìn, ohun àkókò tí Jèsù sọ̀ ni pé:

È má ṣe jẹ́ kí ọ̀kàn yín dàrú: ẹ̀ gbàgbọ̀ nínú Ọ̀lọ̀run, ẹ̀ sì gbàgbọ̀ nínú mi pẹ̀lú. Johanu 14:1.

Ní mímọ̀ pé ibànújẹ̀ nílá kan wà níwájú ní àwọn wákàtí diẹ̀ péré, Jèsù wá ọ̀nà láti fi mú àwọn ọ̀mọ-ẹ̀yìn Rẹ̀ lágbára fún iṣòro tí ń bọ̀. Ilà iṣọtẹ̀lẹ̀ tí a fi pamọ̀ sínú àwọn àmì-ọ̀nà mẹ́rin tí ó para pọ̀ ṣe àwọn iṣẹ̀lẹ̀ tí a sàpẹ̀rẹ̀ wọn gégẹ̀ bí ààrá méje ni itàn náà nínú rẹ̀ ni àwọn ìgbésẹ̀ méta wọ̀nyí tí itàn nínú ìhìnrere Johanu ti ṣẹ̀lẹ̀. Ilà tí a fi pamọ̀ yẹn, nínú ààrá méje, ń sojú itàn láti inú ibànújẹ̀ àkókò títí dé ibànújẹ̀ ikeyìn.

Kí Jèsù tó sọ̀ fún wọn pé kí ọ̀kàn wọn “má ṣe” “yò,” Júdási Ísíkàríótí ti fi àsẹ̀ alẹ́ náà sílẹ̀ láti lọ sọ̀dọ̀ Sànhẹ́dírìní fún ìgbà kẹ́ta àti ikeyìn. Nígbà tí ó fi àsẹ̀ alẹ́ náà sílẹ̀ fún ipadé kẹ́ta rẹ̀, ó ti pa àkókò idánwò rẹ̀ mọ̀.

Ní àyíká ilà tí a fi pamọ̀ sínú àmì àwọn àrà méje, iwólé iṣẹgun Kristi dúró fún Èkún Ọ̀gàńjọ̀, níbi tí a ti fihàn ẹ̀gbẹ̀ méjì àwọn olùjọ̀sin. Àmì ọ̀nà lẹ̀tà àárín edè Hébé̀rù tí a lò láti dá ọ̀rọ̀ Hébé̀rù “òtító” sílẹ̀, ni lẹ̀tà kẹ́tálá nínú àbídí Hébé̀rù. Kẹ́tálá dúró fún iṣọtẹ̀, àti gégẹ̀ bí àmì ọ̀nà àsọtẹ̀lẹ̀, ó dúró fún Èkún Ọ̀gàńjọ̀, níbi tí àwọn wúńdíá aṣiwèrè ti jẹ́ ifihàn iṣọtẹ̀, gégẹ̀ bí Júdási pẹ̀lú ṣe rí ní àkókò àmì ọ̀nà iwólé iṣẹgun.

“Àwọn ẹ̀pọ̀ búburú ti wà láàárín àlikáma, wọn sì máa wà níbẹ̀ títí láé; àwọn wúńdíá aṣiwèrè pẹ̀lú àwọn ọ̀lọ̀gbọ̀n, àwọn tí kò ní ọ̀róró nínú àwọn ikòkò wọn pẹ̀lú fitílà wọn. Júdási oníwọ̀ra kan wà nínú ijọ̀ tí Kristi dá sílẹ̀ lórí ayé, àwọn Júdási sì yóò wà nínú ijọ̀ ní gbogbo ipẹ̀le itàn rẹ̀.” Signs of the Times, October 23, 1879.

Nígbà tí Júdási dá owó náà padà, tí ó jẹ́wọ̀ itànjẹ̀ rẹ̀ fún Kaifási, lẹyìn náà sí Kristi, ó sì lọ so ara rẹ̀. Bí ó ti ń jáde kúrò ní gbọ̀ngàn idájọ̀, ó kẹ̀ jáde pẹ̀lú ọ̀rọ̀ gangan wọ̀nyí tí ń sàfihàn ipò àìlera àwọn wúńdíá aṣiwèrè nígbà tí wọn mọ̀ pé àwọn kò rí ọ̀róró náà gbà.

“Júdási rí i pé àwọn ẹ̀bẹ̀ rẹ̀ jẹ́ lásán, ó sì yára jáde kúrò nínú gbọ̀ngàn náà pẹ̀lú ikéde pé, Ó ti pé jù! Ó ti pé jù! Ó nímọ̀lára pé ọ̀un kò lè yè láti rí a kàn Jèsù mọ̀ àgbélébùú, ó sì jáde lọ, nínú irètí

tí ó ti ̀sofo, ó sì lọ so ara rẹ̀.” Desire of Ages, 722.

Júdà ̀sàpẹ̀rẹ̀ ifẹ̀ròwọ̀rọ̀ Ìkẹ̀de Áárín Òru èké gẹ́gẹ́ bí ẹ̀ni tí “ó yára jáde kúrò ní gbòngàn nàà, ó n kẹ́ pé, Ó ti pé jù! Ó ti pé jù!” Ifẹ̀rò nàà máa n fi ẹ̀gbẹ́ méjì àwọn olùjòsin hàn nígbà gbogbo, àti pé gẹ́gẹ́ bí ó ti rí nínú ìtàn àwọn Mílléráítì, àwọn wúndiá aṣiwèrè n bá a lọ lẹ̀yìn tí ifẹ̀rò Ìkẹ̀de Áárín Òru tòótó ti dé pẹ̀lú ifẹ̀rò èké kan. Nípa bẹ̀, nínú ìtàn àwọn Mílléráítì, a ní iṣisẹ́ nàà tí ó dibò yan William Miller gẹ́gẹ́ bí aṣáájú, nígbà tí wọn kọ ifẹ̀rò àngẹ̀lì kẹ̀ta silẹ̀ tí wọn sì tako agbo kékeré tí ó tẹ̀lé Kristi wọ Ibi Mímọ̀ Jùlọ.

“Èmí mi ni a gbé lọ sí ojọ iwájú, nígbà tí a ó fi àmì nàà hàn. ‘Kíyèsí i, oḳo iyàwó n bọ; ẹ jáde lọ pàdé rẹ̀.’ Sùgbón àwọn kan yóò ti pé nínú lílo àkókò láti rí òróró gbà fún fifi kún àwọn fitilá wọn, àti pé ní pé jù wọn yóò rí i pé iwà, èyí tí a fi òróró nàà ̀sàpẹ̀rẹ̀, kì í ̀se ohun tí a lè fi ránṣẹ́ láti ọ̀dọ̀ ẹ̀ni kan sí òmíràn.” Review and Herald, February 11, 1896.

Ònà-àmì kẹ̀ta nínú ìtàn ikòkò, dúró fún idájọ̀, a sì fi lẹ̀tà ikeyin nínú àlífábẹ̀tì Héberù ̀sàpẹ̀rẹ̀ rẹ̀. Lẹ̀tà nàà ni “Tav,” nígbà tí a bá sì kọ ọ̀, irisí rẹ̀ dà bí àgbélẹ̀bùú. Àgbélẹ̀bùú n ̀sàpẹ̀rẹ̀ idájọ̀.

Láti inú idámú àkókó nínú ìtàn àwọn Millerite títi dé Igbe Áárín Òru, tàbí láti lẹ̀tà alpha títi dé lẹ̀tà kẹ̀tálá, àmì ònà kan wà tí n ̀sojú àkókò kan, èyí tí a mọ̀ sí àkókò idádúró nínú àkàwé àwọn wúndiá mewaá, àkókò idádúró kan nàà tí ó tún wà nínú Habakkuk orí keji. Láti Igbe Áárín Òru, tàbí lẹ̀tà kẹ̀tálá iṣòtẹ̀, títi dé idámú nílá nàà, lẹ̀tà ikeyin nínú alifabeeti, àkókò kan nàà sì tún wà tí a pè ní “iṣisẹ́ oṣu keje,” kì í ̀se nítorí pé ó pé oṣu méje, sùgbón nítorí pé ihinṣẹ́ Igbe Áárín Òru fi hàn pé Kristi yóò wá ní ojọ̀ kẹ̀wáá oṣu keje gẹ́gẹ́ bí kalẹ̀ndà àwọn Júù, èyí tí í ̀se Ojọ̀ Ètùtù.

Àyíká fún ìtàn nàà láti inú Jòhánù orí kẹ̀rinlá títi dé orí kejídínlógún bèrẹ̀ ní àkókò kan tí ó n ̀se àpẹ̀rẹ̀ iṣisẹ́ oṣu keje nínú ìtàn àwọn Millerite. Èrù-òjò ìtàn inú ihin rere Jòhánù ni láti pèsè àwọn ọ̀mọ̀-ẹ̀yìn fún iponjú tí n bọ̀ ti àgbélẹ̀bùú (lẹ̀tà ‘Tav’). Nítorí nàà, Kristi fi hàn pé láti ikú Rẹ̀ títi yóò fi gòkè lọ sọ̀dọ̀ Baba Rẹ̀, tí yóò sì padà wá, yóò jẹ́ fún àwọn ọ̀mọ̀-ẹ̀yìn Rẹ̀ àkókò ibánújẹ̀, àidájú, àti irẹ̀wẹ̀sì. Gẹ́gẹ́ bí ó ti rí pẹ̀lú àwọn àbùdá àsoṣelẹ̀ ti gbogbo àwọn irẹ̀wẹ̀sì àkókó tí a ̀sojú wọn nínú ẹ̀rì àwọn ilà átúnṣe, irẹ̀wẹ̀sì nàà ní í ̀se pẹ̀lú ipò kan tí a mú wá nípasẹ̀ àikànsí òtítọ̀ pàtàkì kan tí a ti sí payá tẹ̀lẹ̀. Ikú Kristi lóri àgbélẹ̀bùú jẹ́, ó sì sí jẹ́, òtítọ̀ pàtàkì, ó sì ti sọ̀ fún àwọn ọ̀mọ̀-ẹ̀yìn ní tààrà pé a ó kàn án mọ̀ àgbélẹ̀bùú àti pé yóò jínde; sùgbón iponjú nàà tóbi gan-an, ó pọ̀jù lọ, débi pé wọn gbàgbé ohun tí wọn yẹ́ kí wọn rántí.

“Nígbà tí a kan Kírísítì, Ìrẹ̀tí Ísírẹ̀lì, mọ̀ àgbélẹ̀bùú tí a sì gbé e sòkè gẹ́gẹ́ bí Ó ti sọ̀ fún Nikodemu pé Óun yóò rí, ìrẹ̀tí àwọn ọ̀mọ̀-ẹ̀yìn nàà kú pẹ̀lú Jẹ̀sù. Wọn kò lè ̀sàlàyé ọ̀ràn nàà. Wọn kò lè lóye gbogbo ohun tí Kírísítì ti sọ̀ fún wọn nípa rẹ̀ ̀sáájú.” Faith and Works, 63.

Èrù gbogbo ìtàn nàà nínú àwọn orí mẹ̀rin Johanu tí à n tọ̀ka sí ni pé Jesu n pèsè àwọn ọ̀mọ̀-ẹ̀yìn Rẹ̀ silẹ̀ fún àkókò idààmú tí wọn yóò nírirí rẹ̀, bèrẹ̀ láti ìgbà ìmú Jesu ní ọ̀gànjọ̀ ọ̀ru, títi di ìgbà tí Ó fi padà wá láti ìgòkè rẹ̀ lọ sọ̀dọ̀ Baba Rẹ̀. Nínú àwọn orí mẹ̀rin Johanu nàà, àkókò nàà nígbà tí Kristi wà ní ònà jíjìn kúrò lóḳò àwọn ọ̀mọ̀-ẹ̀yìn dúró fún àkókò idádúró. Ní ìtàn gẹ́gẹ́ bí ó ti ̀selẹ̀ gan-an, àkókò nàà, èyí tí mo n ̀se àfihàn rẹ̀ gẹ́gẹ́ bí àkókò idádúró, ̀selẹ̀ lẹ̀yìn iṣòro àjálú àgbélẹ̀bùú. Nínú àwọn orí mẹ̀rin tí a n pèsè láti gbé yẹ̀wò, ní ti àsoṣelẹ̀ wọn n ̀sojú fún àkókò idádúró tí ó bèrẹ̀ pẹ̀lú idààmú àkókó, kì í ̀se lẹ̀yìn idààmú nílá ti àgbélẹ̀bùú.

Èéşe tí mo fi ń daba pé ìdààmú ìkẹyìn tí Kristi ń pèsè àwọn ọmọ-ẹyìn Rẹ sílẹ̀ fún, ń sàpẹrẹ̀ ìdààmú àkókó tí, nínú ìlá àtúnşe Kristi, ó jẹ́ ikú Lásárù? Ìbèèrè yìi gbọ̀dò jẹ́ ipinnu kí a tó lè rí ìtàn nàà nínú orí m̀erin ti Johanu ní ìmòlẹ̀ tí ń gbé àwọn òtítọ̀ wònyí ró, ẹyí tí a ń tú sílẹ̀ báyii ní ìbàşepò pèlú ìtàn àşírí ti ààrá m̀eje.

Nínú ìtàn Kristi, àkókò tó wà láàárín ikú àti àjínde Lasaru bá àkókò ìdádúró mu. Nígba nàà ni Kristi lọ sí Jerúsálemù fún ìwólé ìşégun Rẹ. Kristi nínú Johanu m̀erinlá ń bá àwọn ọmọ-ẹyìn Rẹ sòrò lákòókò ìtàn ohun tí yòò jẹ́ ìşìşè oşù keje tí ó bèrè nígba tí àkókò ìdádúró ti parí tẹlẹ̀ pèlú díde ìránşé Èkún Ọganjó tí ó dá ìşìşè oşù keje sílẹ̀.

Láti lóye bí ọ̀rò Héberù tí a túmò sí “òtítọ̀” şe ń fi ìdánimò ìtàn ìkókò tí a ti tú èdidì rẹ̀ sílẹ̀ láti inú ìtàn àpẹrẹ̀ ti ààrá m̀eje nàà múlẹ̀, ó bèèrè ìtupalẹ̀ pèkipèki kan nípa ìránşé tí Kristi ń fi fún àwọn ọmọ-ẹyìn rẹ̀ nígba nàà nínú Jòhánù orí kẹrinlá títi dé orí kẹtadinlógún. Àpẹrẹ̀ kan nípa bí àmi ọ̀nà ìbànújẹ̀ ńlá nàà şe ń lò láti fi şàlàyé àmi ọ̀nà ìbànújẹ̀ àkókò lè jẹ́ mímò nípasè ìrírí àwọn ọmọ-ẹyìn lórí ọ̀nà sí Emàùsi.

Ohun tí ó parí àkókò ìdúró ní ìtàn àwọn Millerite ni ìtúnşe àşotẹlẹ̀ 1843 tí ó ti şáışeyorí tẹlẹ̀. Ìşé Samuel Snow ní ìmúgbòòrò ìhinrere nàà tí ó mú ìşìşè oşù keje wá, tí ó sì parí pèlú Ìdààmú Nlá, lè jẹ́ ìtòpasè ní ti ìtàn, nípa títelẹ̀ ìdàgbàsókè Samuel Snow nínú ọye rẹ̀ nípasè àwọn ìkòwé rẹ̀ tí a tẹ̀ jáde àti àwọn ìfihàn rẹ̀ ní gbangba tí ó şáájú àpéjọ̀ àgò Exeter. Àlàyé ìmísí nàà ń tọ̀ ọ̀nà sí ìdàgbàsókè yẹn ní ọ̀nà tí ó yàtò sí ìdàgbàsókè ìtàn lasan ti ìhinrere ìkẹyìn Snow. Sister White sọ̀ fún wa pé a mo ìhinrere nàà nígba tí Olúwa yọ̀ ọ̀wọ̀ Rẹ̀ kúrò lórí àşìşe kan nínú àwọn nònbà tí ó wà lórí àtẹ̀ Habakkuk ti 1843.

“Mo rí àwọn èniyàn Ọlórùn ní inú-dídùn nínú ifojúşónà, wón ń retí Oluwa wón. Şùgbón Ọlórùn ti pinnu láti dán wón wò. Ọwọ̀ rẹ̀ bo àşìşe kan nínú ìşìrò àwọn àkókò àşotẹlẹ̀. Àwọn tí wón ń retí Oluwa wón kò rí àşìşe yìi, bèè ni àwọn ọkúnrin tí ó kẹkọ̀ jù lọ tí wón tako àkókò nàà pèlú kò lè rí i. Ọlórùn ti pinnu pé kí àwọn èniyàn rẹ̀ bá ìdààmú pàdé. Àkókò nàà kojá, àwọn tí wón fi ifojúşónà ayò retí Olùgbàlá wón sì kún fún ìbànújẹ̀, wón sì rẹ̀wèsì nínú ọkàn; şùgbón àwọn tí kò fẹ̀ ìfarahàn Jesu, tí wón sì gba ìhinrere nàà m̀ora nítorí ẹ̀rù, yò pé kò wá ní àkókò ifojúşónà nàà. Ìjẹ̀wọ̀ wón kò kan ọkàn, kò sì sọ̀ iwà ayé di mímò. Ìkojá àkókò nàà jẹ́ ohun tí a şe ìşìrò rẹ̀ dáadàa láti fi irú àwọn ọkàn bèè hàn gbangba. Àwọn wònyí ni èni àkókò láti yí padà kí wón sì fi ẹ̀gàn şe àwọn aláínínú-dídùn, àwọn tí ìdààmú dé bá, tí wón fẹ̀ ìfarahàn Olùgbàlá wón ní tòótọ̀. Mo rí ọ̀gbón Ọlórùn nínú dídán àwọn èniyàn rẹ̀ wò àti nínú fifún wón ní ìdánwò tó jinlẹ̀ láti şàwárí àwọn tí yòò fà sẹ̀yìn tí wón yòò sì padà sẹ̀yìn ní wákàtí ìdánwò.

“Jesu àti gbogbo ogun ọ̀run fi àánú àti ìfẹ̀ wo àwọn tí wón ti fi ìrètí dídùn retí láti rí Èni tí ọkàn wón fẹ̀ràn. Àwọn àngẹ̀lì sì ń fò yí wón ká, láti gbé wón ró ní wákàtí ìdánwò wón. Àwọn tí wón ti şàika sí gbígbà ìhinrere ọ̀run ni a fi sílẹ̀ nínú òkùnkùn, ìbínú Ọlórùn sì ru sí wón, nítorí wón kò fẹ̀ gba ìmòlẹ̀ tí Ó ti rán sí wón láti ọ̀run. Àwọn olóòótọ̀ wònyí tí ìrẹ̀wèsì dé bá, tí wón kò lè lóye idí tí Olúwa wón kò fi dé, a kò fi wón sílẹ̀ nínú òkùnkùn. Lẹ̀kansi ni a darí wón sí àwọn Bíbẹ̀lì wón láti yẹ̀ àwọn àkókò àşotẹlẹ̀ wò. Ọwọ̀ Olúwa ni a yọ̀ kúrò lórí àwọn nònbà nàà, a sì şàlàyé àşìşe nàà. Wón rí i pé àwọn àkókò àşotẹlẹ̀ nàà gùn dé ọ̀dún 1844, àti pé ẹ̀rì kan nàà tí wón ti gbé kalẹ̀ láti fi hàn pé àwọn àkókò àşotẹlẹ̀ nàà parí ní 1843, ni ó fi hàn pé wón yòò dọ́pin ní 1844. Ìmòlẹ̀ láti inú Ọ̀rò Ọlórùn tàn sórí ipò wón, wón sì şàwárí àkókò ìdádúró kan—‘Bí ó

tilè jẹ pé òun [ìran náà] n pẹ, dúró dè é.’ Nínú ifẹ wọn fún bíbọ Kristi lésèkèsè, wọn ti foju kọ idádúró iran náà, èyí tí a pinnu láti fi àwọn olùdúró tòótó hàn. Lẹ̀kansi wọn ní ibi-ifòkànsin àkókò kan. Sibẹ̀, mo rí i pé ọ̀pọ̀ nínú wọn kò lè dide kojá irẹ̀wẹ̀si líle wọn, kí wọn lè ní iwọn itara àti agbára náà tí ó ti sàpẹ̀rẹ̀ igbàgbọ̀ wọn ní 1843.”

“Sátàni àti àwọn àngẹ̀lì rẹ̀ sẹ̀gun wọn, àwọn tí kò sì fẹ̀ gba ihinrere náà yọ ara wọn lenu, wọn n kí ara wọn kú oríire lóri idájó jíjinnà-rí wọn àti ọ̀gbọn wọn nínú pé wọn kò gba itanràn náà, gégé bí wọn ti n pè é. Wọn kò mọ̀ pé wọn n kọ̀ imòrán Ọ̀lórún sílẹ̀ lòdì sí ara wọn, wọn sì n bá Sátàni àti àwọn àngẹ̀lì rẹ̀ síšẹ̀ pọ̀ láti dá àwọn èniyàn Ọ̀lórún lóri rú, àwọn tí wọn n gbé ihinrere tí a rán láti ọ̀run náà jáde.”

“A ẹ̀ àwọn onígbàgbọ̀ nínú iròyìn yìí ní inúnibíni nínú àwọn ijo. Fún igbà díẹ̀, ibèrù dá àwọn tí kò ní gbà iròyìn náà dúró kúrò nínú fifi èrò inú ọ̀kàn wọn hàn níṣe; sùgbọn ikojá àkókò náà fi imòlára gidì wọn hàn. Wọn fẹ̀ pa ẹ̀rì tí àwọn olùdúró de náà nímólẹ̀, èyí tí wọn ní láti jẹ́rìí, pé àwọn àkókò àsoṭélé gùn dé ọ̀dún 1844. Pẹ̀lú isàlàyé tó yé kedere, àwọn onígbàgbọ̀ sàlàyé àṣiṣe wọn, wọn sì fún ní àwọn idí tí wọn fi retí Oluwa wọn ní ọ̀dún 1844. Àwọn aláta kò wọn kò lè mú àriyànjiyàn kankan wá lòdì sí àwọn idí alágbára tí a gbé kalẹ̀. Sibẹ̀, ibínú àwọn ijo ru sókè; wọn pinnu pé àwọn kì yóò feti sí ẹ̀rì, àti láti pa ẹ̀rì náà mọ̀ kúrò nínú àwọn ijo, kí àwọn miiran má bàa gbọ̀ ọ̀. Àwọn tí kò gbójúgbóyà láti dá imólẹ̀ tí Ọ̀lórún ti fún wọn dúró kúrò lódò àwọn èlòmíràn, ni a lé jáde kúrò nínú àwọn ijo; sùgbọn Jésù wá pẹ̀lú wọn, inú wọn sì dùn nínú imólẹ̀ ojù-rere Rẹ̀. A ti mú wọn sètán láti gba iròyìn angẹ̀lì kejì.” Early Writings, 235–237.

Itàn tí a sẹ̀sẹ̀ gbé kalẹ̀ yìí n sàpẹ̀júwe, láàárín àwọn nńkan miiran, iríri ojó ketàdínlógún, oşu keje, ọ̀dún 2020; sibẹ̀, kókó tí mo fẹ̀ kí ẹ̀ ronú lé lóri ni pé, imò tí a sojú fún nípasẹ̀ ọ̀rọ̀ igbe Àárín Ọ̀ru gégé bí Samuel Snow ti fi í hàn ní ipadé agó Exeter, kò sojú fún nípasẹ̀ isẹ̀ itàn Snow, bí kò ẹ̀ nípasẹ̀ isẹ̀ ọ̀wọ̀ Olúwa. Ọ̀wọ̀ Rẹ̀ ti bo àṣiṣe kan mólẹ̀, ó sì jẹ̀ nígbà tí Ó yọ ọ̀wọ̀ Rẹ̀ kúrò ni àwọn Millerite lè nígbà náà lóye idánwò wọn, kí wọn sì tún lóye pé wọn ti wá nínú àkókò tí a sojú rẹ̀ gégé bí àkókò idádúró.

Yíyọ ọ̀wọ̀ Rẹ̀ kúrò jẹ̀ èròjà pàtàkì nínú isẹ̀lẹ̀ àwọn ọ̀mọ-ẹ̀yìn tí wọn wá lójú ọ̀nà sí Emaùsi. Ó sàpẹ̀rẹ̀ ọ̀pín àkókò tí a mọ̀ sí àkókò idúró, ó sì parí pẹ̀lú imò tí a fi hàn nínú ihinrere Èkún Ọ̀gànjó Ọ̀ru. Sibẹ̀, àpẹ̀júwe Emaùsi náà sẹ̀lẹ̀ lẹ̀yìn àgbélébùú, èyí tí ó sojú Ìdààmú Nlá, kí í ẹ̀ idààmú àkókó ti ikú Lasaru.

Sì kiyèsi i, méjì nínú wọn sì n lọ ní ojó kan náà sí abúlẹ̀ kan tí a n pè ní Emmaùsi, èyí tí ó jìn sí Jerusalemu níwọn ọ̀gọta fólòngù. Wọn sì n bá ara wọn sọ̀rọ̀ nípa gbogbo nńkan wònyí tí ó ti sẹ̀lẹ̀. Ó sì sẹ̀lẹ̀ pé, bí wọn ti n bá ara wọn sọ̀rọ̀ tí wọn sì n jíròrò, Jésù tikára rẹ̀ sùn mọ̀ wọn, ó sì n bá wọn lọ. Sùgbọn a dí ojú wọn mú kí wọn má bàa mọ̀ ọ̀n. Ó sì wí fún wọn pé, Irú ọ̀rọ̀ wo ni ẹ̀yìn n bá ara yín sọ̀ bí ẹ̀yìn ti n rìn, tí inú yín sì bàjẹ̀? Luku 24:13–16.

Ọ̀rọ̀ náà “ojú” nínú ẹ̀sẹ̀ náà n sojú iran, ju ẹ̀yà ara ojú gidì lọ. Ọ̀rọ̀ náà “dì mú” tùmọ̀ sí agbára. Àwọn ọ̀mọ-ẹ̀yìn náà kò lè lóye iran àgbélébùú náà, nítorí Kristi ti bo agbára wọn láti rí iran àsoṭélé ti àgbélébùú náà. Ọ̀wọ̀ Kristi jẹ̀ ààmì agbára Rẹ̀. Ibánújẹ̀ tí Jésù tọ̀ka sí sojú idààmú nlá wọn. Lẹ̀yìn ijíròrò síwájú láàárín àwọn ọ̀mọ-ẹ̀yìn tí inú wọn bàjẹ̀, Kristi bèrẹ̀ sí í sọ̀rọ̀.

Nígbà náà ni ó wí fún wọn pé, Èyin aláìgbòn, àti aláìyára ní ọkàn láti gba gbogbo ohun tí àwọn wòlìi tí sọ gbọ: Ẹ kò yẹ kí Kristi jìyà nìkan wònyí, kí ó sì wọ inú ògò rẹ? Ó sì bèrè láti ọdò Mósè àti gbogbo àwọn wòlìi, ó sì tùmò fún wọn nínú gbogbo Ìwé Mímọ àwọn nìkan tí ó jẹ tirẹ. Wọn sì súnmọ abúlẹ náà, níbi tí wọn n lọ: ó sì ẹ bí ẹni pé òun yòò tí lọ síwájú. Sùgbón wọn rò ọ gidigidi, wọn ní, Bá wa gbé: nítorí alẹ n súnmọ tán, ọjọ sì tí rẹ gidigidi. Ó sì wólé láti bá wọn gbé. Lúukù 24:25–29.

Jésù kọ àwọn ọmọ-ẹyin náà nípa lílo ọ̀nà itumọ̀ Bíbélì “historicist,” ní fifi àwọn ilà à̀sọ̀tẹ̀lẹ̀ láti ọ̀dò Mósè lọ síwájú kojá itàn mímọ̀ láti fi dá itàn à̀gbélẹ̀bùú náà mò. Jésù lo àwọn ilà itàn à̀sọ̀tẹ̀lẹ̀ igbà à̀tíjọ̀, tí wọn n sàpẹ̀rẹ̀ àwọn ọ̀nà à̀tíjọ̀ à̀ti ọ̀nà iṣe ilà lórí ilà, láti kọ àwọn ọmọ-ẹyin tí irẹ̀tí wọn bajé. Nígbà tí Ó dà bí ẹni pé Ó fẹ́ máa lọ síwájú láì bá wọn lọ, wọn rò Ó gidigidi pé kí Ó wólé wá, kí Ó sì bá wọn dúró. Wọn wà ní àkókò idúró, Kristi sì fẹ̀rẹ̀ yọ ọwọ̀ Rẹ kúrò lójú wọn. Nígbà tí a bá yọ ọwọ̀ Rẹ kúrò, àkókò idúró náà yòò parí, àti bí wọn ẹ n sáré gba inú òkùnkùn padà sí Jérúsálẹ̀mù àti sọ̀dò àwọn ọmọ-ẹyin mọ̀kànlá, wọn ẹ àpẹ̀rẹ̀ yára itànkálẹ̀ ifẹ̀rọ̀ṣẹ̀ Èkún Ọ̀gànjọ̀.

Ó sì ẹ̀lẹ̀ pé, bí ó ti jókòó láti jeun pẹ̀lú wọn, ó mú búrédì, ó sì sùre sí i, ó bù ú, ó sì fi fún wọn. Nígbà náà ni ọjù wọn là, wọn sì mò ọ̀n; ó sì pòórà kúrò ní ọjù wọn. Lúukù 24:31.

Jésù yọ ọwọ̀ Rẹ kúrò níbi tí ó ti n di ọye wọn mò nípa iran à̀sọ̀tẹ̀lẹ̀ náà, àti nígbà tí Ó ẹ̀ bẹ̀, wọn mò Ọ̀n. Jésù ti mú ihinrere Èkún Ọ̀ru Wá fún wọn, wọn sì gbà á nígbà tí wọn n jeun, nítorí gbogbo ihinrere gbọ̀dò jẹ é. Lójijì wọn sá kúrò “gégé bí igbì omi òlá tí n gba orilẹ̀-èdè kojá” láti lọ sọ̀ fún àwọn ọmọ-ẹyin mọ̀kànlá náà.

Wọn sì bá ara wọn sọ pé, “Ọkàn wa kò ha jó nínú wa bí ó ti n bá wa sọ̀rọ̀ lójú ọ̀nà, àti bí ó ti n tú Ìwé Mímọ̀ sí wa?” Wọn sì dide ní wákátì kan náà, wọn padà sí Jerusalemu, wọn sì rí àwọn mọ̀kànlá pé wọn péjọ, àti àwọn tí ó wà pẹ̀lú wọn, tí wọn n wí pé, “Olúwa jí dide nítòótó, ó sì tí fara hàn fún Simoni.” Wọn náà sì sọ ohun tí ó ẹ̀lẹ̀ lójú ọ̀nà, àti bí wọn ẹ̀ mò ọ̀n nígbà fifọ̀ búrédì. Bí wọn sì tí n sọ nìkan wònyí, Jesu tikára rẹ̀ dúró láàrín wọn, ó sì wí fún wọn pé, “Àlàáfíà fún yín.” Sùgbón ẹ̀rù bà wọn, wọn sì yà gidigidi, wọn sì ro pé ẹ̀mí kan ni wọn rí. Ó sì wí fún wọn pé, “Èṣe tí inú yín fi bajé, àti èṣe tí irònú fi n dide nínú ọkàn yín? Ẹ̀ wò ọwọ̀ mi àti èṣe mi, pé ẹ̀mí tikára mi ni: ẹ̀ fowọ̀ kàn mí, kí ẹ̀ sì rí i; nítorí ẹ̀mí kò ní ẹ̀ran ara àti egungun bí ẹ̀ tí rí i pé ẹ̀mí ní.” Nígbà tí ó sì tí sọ báyii, ó fi ọwọ̀ rẹ̀ àti èṣe rẹ̀ hàn wọn. Nígbà tí wọn kò sì tíi gbàgbọ̀ nítorí ayọ̀, tí ẹ̀nu sì n yà wọn, ó wí fún wọn pé, “Ẹ̀ ní ọúnjẹ kan nihin-in bí?” Wọn sì fún un ní ẹ̀ran eja tí a sun, àti oyin àgbá. Ó sì gbà á, ó jẹ ẹ̀ níwájú wọn. Ó sì wí fún wọn pé, “Àwọn ni ọ̀rọ̀ tí mo sọ̀ fún yín nígbà tí mo ẹ̀ wà pẹ̀lú yín, pé a gbọ̀dò mú gbogbo ohun tí a tí kọ̀ sínú ọ̀fin Mose, àti nínú àwọn wòlìi, àti nínú Sáàmù, nípa tẹ̀mí, ẹ̀.” Nígbà náà ni ó la ọye wọn sílẹ̀, kí wọn lè mò Ìwé Mímọ̀. Luku 24:32–45.

Gégé bí ó tí rí pẹ̀lú àwọn ọmọ-ẹyin lójú ọ̀nà sí Emmaus, Jésù gbé ihin iṣe náà kalẹ̀ pẹ̀lú àwọn itàn mímọ̀ igbà à̀tíjọ̀ inú Bíbélì láti sàlàyẹ̀ itàn ikú àti àjìnde Rẹ̀, ó sì ẹ̀ bẹ̀ nípa fifi àpẹ̀rẹ̀ jíjeun fún wọn. Àwọn ẹ̀niyàn Ọ̀lórùn gbọ̀dò jẹ ihin iṣe náà. Nínú à̀dánìlójú àti ibànújẹ wọn, Jésù mú àkókò idádúró tí ó wáyé láti ikú Rẹ̀ títi dé àjìnde, igòkè lọ sí ọ̀run àti ipadàbọ̀ Rẹ̀ wá sí ọ̀pin, nípa sísí ọye wọn sí ihin iṣe ọ̀títọ̀ isinsin yìi tí a gbé kalẹ̀ lórí pé a kó àwọn itàn mímọ̀ igbà à̀tíjọ̀ jọ, ilà lórí ilà.

Nítorí náà, àwọn ọmọ-ẹyin méjèjèlì lójú ọ̀nà sí Emàùsi (tí wọn n sojú fún àngẹ̀lì kejì tí a so pọ̀ mò, tí a sì fi agbára fún nípasẹ̀ iranṣẹ̀ Ìkẹ̀de Ààrín Ọ̀ru) n fi àkókò idádúró tí ó tẹ̀ lé à̀gbélẹ̀bùú hàn gégé bí

àkókò idádúró tí ó shájú Ìkède Àárín Òru. Nítorí nàà, irèwèsì ọmọ-ẹyìn nàà n shọjú fún irèwèsì àkókó nínú ilà àsoṭelẹ, kí í shè irèwèsì ílá nàà.

Lẹyìn nàà, a tún sọ itàn Emàùsì fún àwọn ọmọ-ẹyìn mọkànlá tí irètí wọn ti bàjẹ. Jèsù darapọ mọ wọn, ó kọ wọn nípa ìmúshẹ ọrọ àsoṭelẹ nípasẹ ọ̀nà ilàna “historicism,” lẹyìn nàà ó sì sí ọye wọn sílẹ, nígbà tí wọn n jẹun. Ìbèrẹ itàn nàà ni ó n fi ọ̀pin itàn nàà hàn. Nígbà nàà ni Jèsù tún gbé elẹríi kẹta kalẹ sí òtítọ pé a lè fi ibànújẹ agbelebu nàà lò ní ti àsoṭelẹ sí ibànújẹ àkókó. Ó fi elẹríi kẹta nàà fún itòlẹshẹshẹ itàn nàà nípa fifún wọn ní àshẹ pé kí wọn dúró ní Jerusalemu tí tí wọn yòò fi gba agbára láti òkè wá.

Ó sì wí fún wọn pé, Báyií ni a ti kọ ọ sílẹ, bakan nàà ni ó sì yẹ kí Kristi jiyà, kí ó sì jinde kúrò nínú òkú ní ọjó kẹta: àti kí a máa wàásù irònúpìwàdà àti idárijì ẹshẹ ní orúkọ rẹ láàrín gbogbo orílẹ-èdè, bèrẹ láti Jerusalemu. Ẹyìn sì ni elẹríi àwọn nńkan wọnyí. Kiyèsí i, èmi n rán iléí Baba mi sí yín: shùgbọ̀n ẹ dúró ní ilú Jerusalemu, tí tí a ó fi fi agbára láti òkè wọ yín. Ó sì mú wọn jáde lọ tí tí dé Betani, ó sì gbé ọwọ̀ rẹ sókè, ó sì sùre fún wọn. Ó sì shẹlẹ pé, nígbà tí ó n sùre fún wọn, a yà á kúrò lódọ̀ wọn, a sì gbé e sókè lọ sí ọrun. Wọn sì foríbalẹ̀ fún un, wọn sì padà sí Jerusalemu pẹ̀lú ayọ̀ ílá: wọn sì n wà ní tẹ̀npìlì nígbà gbogbo, wọn n yìn wọn sì n bükún fún Olórún. Àmín. Luku 24:46–53.

Àpẹjúwe àwọn ọmọ-ẹyìn lójú ọ̀nà sí Emàùsì n fi àkókò idádúró hàn, tí ó bèrẹ̀ láti ikú Rẹ̀ tí tí di igbà tí a jí I didé tí Ó sì gòkè lọ sódọ̀ Baba Rẹ̀. Àkókò idádúró nàà parí fún àwọn ọmọ-ẹyìn Emàùsì nígbà tí a fi ọ̀nà ìmúlò mímu àwọn ilà itàn mímu igbà àtijọ̀ jọ, ilà lóri ilà, fi idásílẹ̀ mú ihìn ishẹ̀lẹ̀ àgbélẹ̀bùú nàà. Lẹyìn nàà, àwọn ọmọ-ẹyìn nàà gbé ihìn nàà lọ ní kánkán gégẹ̀ bí wọn ti lè gbé e lọ. Lẹyìn nàà, Jèsù bá àwọn ọmọ-ẹyìn mọkànlá nàà pàdẹ; lẹ̀kàn sí i, a tún tọka sí jije óúnjẹ kan; a sì lo ilà lóri ilà láti fi jẹríi sí ihìn nàà; gégẹ̀ bí ó ti rí pẹ̀lú àwọn ọmọ-ẹyìn Emàùsì, Ó sì tún la ọye wọn sílẹ, Ó sì lọ. Shùgbọ̀n kí í shè kí Ó tó tọka sí itàn idádúró ní Jerusalemu tí tí àkókò idádúró nàà yòò fi parí pẹ̀lú didé Èmí Mímọ̀ ní Pẹ̀ntíkòstì.

Nígbà tí Jèsù sọ fún àwọn ọmọ-ẹyìn Rẹ̀ pé kí wọn dúró ní Jerusalemu, iyẹn ni ọ̀pin itàn ọ̀nà sí Emmàùsì. Ìbèrẹ̀ itàn nàà shàfihàn idààmú kan, lẹyìn èyí sì ni àkókò iduró, lẹyìn èyí sì ni ishípayá òtítọ̀ kan tí ó dúró fún ihìn-ishẹ̀ Ẹkún Àárín Òru. Ishípayá òtítọ̀ nàà shẹ̀ nígbà tí Kristi yọ ọwọ̀ Rẹ̀ kúrò, èyí tí ó ti “di” ojú àwọn ọmọ-ẹyìn nàà mú. Èyí ni ìbèrẹ̀ itàn nàà, àárín itàn nàà sì tún jẹ̀ àtúnshẹ̀ itàn kan nàà nígbà tí Kristi mú idààmú kúrò lóri àwọn ọmọ-ẹyìn mọkànlá nàà nípa fifi ara Rẹ̀ hàn wọn àti nípa shíshí ọye wọn sí Ọrọ̀ Rẹ̀. Lẹyìn nàà ni ẹ̀rí ikẹyìn ti ishẹ̀tò àsoṭelẹ̀ kan nàà gan-an, èyí tí ó bèrẹ̀ pẹ̀lú idààmú àkókó, kí í shè idààmú ílá nàà.

Itàn láti Emàùsì dé Pẹ̀ntékòsì n pèsè elẹríi mẹta nípa idánilójú-òdì àkókó, àkókò idádúró, àti Ẹkún Ọ̀gànjọ̀, síbẹ̀ idánilójú-òdì gangan tí ó jẹ̀ àmì-ọ̀nà ní ìbèrẹ̀ ọkọ̀ọkan àwọn elẹríi mètẹ̀tẹta nàà jẹ̀ idánilójú-òdì kejì ní tòótọ̀, kí í shè àkókó. Ìmúmọ̀ pé àmì-ọ̀nà tí í shè Idánilójú Nlá nínú itàn àwọn Millerite ni a lò láti shàpẹjúwe idánilójú-òdì àkókó nínú itàn àwọn Millerite shẹ̀ pàtàkì gidigidi fún ìmòye itàn tí a rí nínú àwọn orí mérin iwé Johanu tí ó shẹlẹ̀ láàárín jíjẹun tí ó wáyé ní Óúnjẹ Alé ikẹyìn àti ìmú Jesu ní ọ̀gànjọ̀ nínú ọgbà Gẹ̀tíshémànì. Ó yẹ̀ kí a mọ̀ pé nígbà tí Jesu farahàn sí àwọn ọmọ-ẹyìn mọkànlá, tí ó sì bá wọn jẹun, ó bèèrẹ̀ pé, “Èèshẹ̀ tí ẹ̀ fi n yọ̀? àti èèshẹ̀ tí irònú fi n didé nínú ọkàn yín?”

Lẹyìn díẹ gan-an tí ó ti jẹ Ìreṣe Alẹ Ìkeyìn nínú iwé Jòhánù, apá ẹsẹ tí a fẹ ronú lórí bèrẹ pẹlú àwọn ọrọ Kristi tí ó sọ fún wọn pé, “Ẹ má ẹ jẹ kí ọkàn yín bàjẹ.” Nínú ojú márùn-ún pére, wọn ti gbàgbé àṣe náà gan-an. Láti orí kerinlá títí dé orí ketàdínlógún nínú ihinrere Jòhánù dúró fún ibànújẹ àkókó tí July 18, 2020, tí ó mú àkókò idádúró wọlé, tí ó sì n dàrí lọ sí Ìfihàn Jèsù Kristi tí a tú idi rẹ sílẹ díẹ kí àkókò idánwò tó parí, ó sì dúró fún iránṣẹ Ìkígbe Ààrin Òru. Iránṣẹ náà mú àkókò kan wọlé tí a ti fi ọ̀ṣù oṣù keje ẹ àpẹrẹ rẹ, tí a sì tún fi isáre àwọn oṣo-ẹyìn Emmausi padà sí Jerusalem ní òkùnkùn biribiri ọ̀ru ẹ àpẹrẹ rẹ. Itàn náà ni ohun tí a fi àwọn lẹtà Héberù méta tí Kristi lò ẹ aṣojú Ara Rẹ gégé bí “Òtító.”

Ó wà nínú itàn àwọn orí mērin wònyí ti Jòhánù níbi tí a ti rí kí í ẹ ẹ́ Ẹmí Mímó nikan pé a n dá a mọ gégé bí àwọn igbésẹ kan náà gan-an ti ọ̀rọ náà, sùgbón pẹlú níbi tí ẹrì tí ó lágbara jùlọ wà láti gbé àwọn idíje wònyí ró tí a n ẹ nísinsin yí, pé imúṣẹ ikeyìn ti iránṣẹ Ẹkún Òru ti n jẹ kí a fi hàn ní ilọsíwájú báyii ní ipàdẹ àgọ Exeter láti ojú kejilá oṣù August títí dé ojú ketàdínlógún. Nígba tí a bá mọ iránṣẹ náà níkeyìn láàrín àwọn ẹni mímó tí n dúró de e, a óó ju ayé sínú iponjú ọ̀fin Sunday bí àwọn ojiṣẹ wònyí ẹ n mú iránṣẹ ikilò ikeyìn ti “àwọn ojú ikeyìn” lọ sí ayé tí n kú.